

Catechese-dag bisdom Gent

29 februari 2020

-Piet Raes-

“Ik heb geleerd mij erover te verheugen dat Jezus in de wereld is in mensen die Hem niet kennen, dat Hij in hen aan het werk is terwijl zij zichzelf ver van Hem wanen.”

Thomas Merton

1. Een catechetische ervaring

Op zaterdag 21 december 2019 vond in de kathedraal van Brugge *Night Fever* plaats. Tussen 17u en 20u kwamen 1013 voorbijgangers de kathedraal binnen om een kaarsje te branden. Tijdens de eerste shift maakte ik deel uit van een koortje. Ik kon daardoor van dichtbij zien hoe mensen een kaarsje brandden voor het altaar, met erop het Heilig Sacrament. Ik heb de meest diverse mensen naar voren zien komen. Allemaal plaatsten ze hun lichtje met grote eerbied bij Onze Lieve Heer. Vooral hun ingetogenheid viel mij op. Het respect waarmee ze hun kaarsje neerzetten, liet vermoeden dat ze onder de indruk waren van de mensen rondom hen op de bidbankjes, het Heilig Sacrament, de live muziek en zang. Tijdens de tweede shift stond ik buiten, in de drukke winkelstraat, en nodigde ik mensen uit om de kerk binnen te gaan. Ongeveer 1 op 3 ging op de uitnodiging in. Slechts één persoon reageerde negatief. Daartegenover staan verscheidene gezinnen die, toen ze de kathedraal weer verlieten, naar mij toekwamen om te zeggen dat ze dit zo'n tof initiatief vonden.

Ik heb mij de voorbije weken afgevraagd waarin het succes van *Night Fever* schuilt? Ik zie een aantal elementen.

-De lage drempel: iedereen kan het, niets moet en niemand vraagt voor wie of wat.

-Het vriendelijke onthaal: jongeren geven je licht als je de kathedraal binnenkomt.

-De grote eenvoud: alles spreekt voor zich, de weg naar het altaar is vrij en open.

-De heilige sfeer: hoe dichter je het altaar nadert, hoe meer je binnenstapt in een wereld van heiligheid.

-De oprechte ontmoeting: er zijn mensen in de kerk voor wie een gesprekje wil aanknopen.

Maar is dit ook catechese? Het is in elk geval een vorm van verkondiging, en een heel bijzondere want het is een (gelukke) manier om contact te maken – en dat is altijd stap één in de catechese.

Meedoen met *Night Fever* heeft mij persoonlijk deugd gedaan. Ik geef het toe: het was uitdagend. Tijdens het zingen voelde ik mij op mijn gemak: versholen achter de pilaar, deel uitmakend van een groep, dicht bij het altaar. Maar buiten!?! Ik beken dat ik schrik had om naar buiten te gaan (het is nochtans wat onze paus vraagt in *Evangelii gaudium*) en mensen aan te

spreken. Maar het heeft mij goed gedaan om te durven contact maken. Ik begrijp nu ook beter wat Paul Claudel bedoelt als hij over het geloof schrijft: *‘Pour garder le secret que nous savons, il ne suffit pas de se taire’*. Zeker in een cultuur als de onze, die het christelijk geloof nog wel kent maar niet langer draagt, volstaat het niet dat ik zwijg als ik het geloof wil bewaren. Het blijft levend als ik het deel. **Dat is ook de beste reden om catechist te zijn: alle evangelisatie is zelf-evangelisatie.** Wie goed doet goed ontmoet, zegt het spreekwoord. Het geldt ook voor God. Wie God doet, God ontmoet.

2. Een richtinggevende definitie

De katholieke kerk reikt ons een mooie definitie van catechese aan: **kinderen, jongeren en volwassenen helpen leerling van Jezus worden.**¹ Doelgroep van de catechese: iedereen (jong en oud). Methode van de catechese: helpen (dienstwerk). Doel van de catechese: leerling worden (Jezus ontmoeten, leren kennen en navolgen). De Canadese priester James Mallon gebruikt een Bijbels beeld voor catechisten.² Catechisten, zo beweert hij, zijn zoals de vrienden van de lamme. Ze doen er alles aan om hun vriend tot bij Jezus te brengen. De opdracht is niet gering. De vrienden van de lamme trotseren de verzamelde menigte, zijn moedig en inventief, gaan er zelfs het dak voor op. Toch relativeert het verhaal ook hun opdracht. Hun taak is mensen tot bij Jezus brengen. Maar dan komt Hij aan zet. Hij verricht het wonder van genezing en vergeving. Anders gezegd, als catechist ben je niet verantwoordelijk voor wat je niet kunt geven! Dat lucht op. Wij, net zomin als (groot)ouders, leerkrachten en opvoeders, kunnen het geloof niet aan anderen geven, ook al zouden we dat graag willen. Het geloof is een genade; geen ding dat je op eigen initiatief kunt doorgeven. Maar we kunnen wel mensen helpen om dicht(er) bij de genade, bij Jezus te komen (net door te vertellen dat het goed doet om dicht bij Hem te zijn). Dat is de kracht van *Night Fever* en m.i. een leidend principe voor alle catechese, **een aantrekkelijke context scheppen, voor mensen van alle leeftijden, waarin een ontmoeting met Jezus mogelijk wordt.** Maar hoe?

Ik ga eerst te rade bij de evangelist Johannes en zijn verhaal over de roeping van Filippus en Natanaël (Joh 1, 43-52). Daarna schets ik vanuit mijn ervaring met de sacramentencatechese enkele pastorale pistes die helpen om een dergelijke context voor initiërende catechese te scheppen.

3. De roeping van Filippus en Natanaël

⁴³ *De volgende dag, toen Hij besloten had om naar Galilea te gaan, ontmoette Hij Filippus. 'Volg Mij', zei Jezus tegen hem.*

⁴⁴ *Filippus was afkomstig uit Betsaida, de stad waar ook Andreas en Petrus vandaan kwamen.*

⁴⁵ *Filippus ging Natanaël opzoeken en zei tegen hem: 'Degene over wie Mozes in de Wet en ook de profeten hebben geschreven, die hebben we gevonden: Jezus, de zoon van Jozef, uit Nazaret.'*

---

¹ *Catechesi Tradendae* (1979), 1. Zie ook *Katechismus van de Katholieke Kerk* (1995), 4.

² MALLON J. (2019). *Als God renoveert*. Halewijn/Adveniat: Antwerpen.

⁴⁶ 'Nazaret?' zei Natanaël. 'Kan daar iets goeds vandaan komen?' Maar Filippus hield vol: 'Kom mee en je zult het zien.'

⁴⁷ Jezus zag dat Natanaël naar Hem toe kwam en zei over hem: 'Daar heb je een echte Israëliet, in wie geen oneerlijkheid is.'

⁴⁸ 'Waar kent U mij van?' vroeg Natanaël. Jezus gaf hem ten antwoord: 'Nog voordat Filippus je kwam roepen, toen je onder de vijgenboom zat, had Ik je al gezien.'

⁴⁹ 'Rabbi,' zei Natanaël, 'U bent de Zoon van God, U bent de koning van Israël!'

⁵⁰ Waarop Jezus zei: 'Je gelooft dus omdat Ik zei dat Ik je gezien heb onder de vijgenboom? Je zult nog grotere dingen zien!'

⁵¹ En Hij voegde eraan toe: 'Waarachtig, Ik verzeker jullie: je zult zien hoe de hemel geopend is en Gods engelen opstijgen en neerdalen boven de Mensenzoon.'

Jezus ontmoet Filippus en vraagt om hem te volgen. Daarop gaat Filippus naar Natanaël en vertelt wat hem is overkomen. 'We (niet ik!) hebben gevonden', zegt hij. Samen met Andreas en Petrus heeft Filippus een ontdekking gedaan en hij wil dat goede nieuws delen. De ontmoeting met Jezus maakt van Filippus een verkondiger. 'Een verkondiger is een boodschapper', schrijft Madeleine Delbrêl, 'hij brengt nieuws. Maar nieuws moet je hier begrijpen als 'het laatste nieuwtje'. Een verkondiger vertelt geen geschiedenis maar een actuele gebeurtenis. Verkondigen is niet vertellen wat er ooit is gebeurd, maar wat nu de wereld verandert, zoals het nieuws dat er een nieuwe medicijn is dat kanker goed behandelt, of dat er een nieuwe manier is om de ruimte te verkennen, of dat er godzijdank een oorlog is vermeden. De inhoud van de verkondiging raakt aan het leven hier en nu. *Une bonne nouvelle change dans une vie le niveau du bonheur.*'³ **Het hart van de verkondiging is het getuigenis over hoe de vriendschap met Jezus je leven verandert.**

Filippus deelt zijn ontdekking met Natanaël die met argwaan reageert. Natanaël ziet de mens (Jezus) niet die Filippus, Andreas en Petrus hebben ontmoet! Hij ziet slechts een plaats: Nazaret. En wat hij weet over Nazaret staat een ontmoeting met een Nazareeër in de weg. Het is zoals een catechist die tijdens een ouderavond enthousiast over paus Franciscus spreekt en achteraf, tijdens de receptie, botst op de scepsis van een ouder die begint over alle kwalen en gebreken van Rome. Maar Filippus laat zich niet uit het lood slaan. Hij houdt vol, schrijft Johannes, en nodigt Natanaël uit om mee te komen. Zo kan hij er zich zelf van vergewissen.

Wat is er nodig om Natanaël tot bij Jezus te brengen?

- a) een leerling die
- b) op een ander toestapt om
- c) zijn geluk te delen,
- d) bij weerstand opgeeft noch verhardt, en
- e) uitnodigt om het met eigen ogen te ontdekken.

---

³ DELBRÊL M. (2010). *Athéismes et évangélisation*. Nouvelle Cité: Bruyères-le-Châtel, p. 109-152.

Ik denk dat we vandaag in de catechese veel Natanaëls tegen het lijf lopen: mensen die misschien al wel over het christendom hebben gehoord maar Christus nog niet hebben ontmoet.⁴ Ik meen ook dat de elementen van het roepingsverhaal ons de goede reflectievragen aanreiken om ze manier van werken te overdenken.

Zijn we leerlingen?

Stappen we op anderen toe?

Beleven we ons eigen geloof als een ontdekking?

Hoe reageren we op weerstand en ongeloof?

Zijn we uitnodigend?

Laat ons niet in de val trappen en ons al te snel met Filippus – laat staan met Jezus – identificeren. Ik droom vaak te zijn zoals Filippus maar er schuilt zonder twijfel ook een Natanaël in mij. Vooral tijdens ouderavonden durft hij de kop opsteken. Ik betrap mezelf erop dat ik dan vaak met argwaan kijk naar de verzamelde groep ouders. Ik vraag mij dan af: ‘Wat voor goeds kan daarvandaan komen? Ze komen bijna nooit naar de kerk maar nu zijn ze hier.’ Maar als ik eerlijk ben, dan moet ik bekennen dat ik op dat moment vooral schrik heb om Filippus te zijn, en een groep mensen van mijn eigen leeftijd toe te spreken over wie Jezus is voor mij. Telkens wanneer de vrees het overneemt, wordt de sceptische Natanaël in mij wakker. Ik heb dan ook moeite om de mens voor mij te zien en blijf hangen in mijn mening over hun. Op zo’n moment probeer ik aan Filippus te denken. Hij vraagt Natanaël (en mij) om toch de ontmoeting te riskeren: ‘Kom mee en je zult wel zien’. Welnu, tijdens *Night fever* heb ik mij geriskeerd en ik heb ‘gezien’: er zijn in onze tijd veel echte mensen in wie geen oneerlijkheid schuilt.

Natuurlijk lossen die Bijbelse oriëntaties de concrete problemen van de catechese, en van de sacramentencatechese in het bijzonder, niet op. Ik denk aan de woorden van Willem Elsschot: ‘tussen droom en daad staan wetten in de weg staan en praktische bezwaren’. **Maar catechese begint toch met een waarderende benadering van al wie bij de kerk aanklopt:** lang voor wij mensen aanspreken en uitnodigen om ‘mee te komen en te zien’, heeft God hen al gezien.

4. Een pastoraal spanningsveld

Vooral het terrein van de initiatiecatechese (doop, eerste communie, vormsel) is een pastoraal spanningsveld. Dat heeft mijns inziens in de kern te maken met een misverstand tussen vragers en aanbieders; de meeste ouders kloppen aan bij de kerk omdat ze een overgangsmoment feestelijk vieren willen vieren, liefst samen met leeftijd- en/of klasgenoten van hun kinderen en zoveel mogelijk gepersonaliseerd; de kerk van haar kant viert een sacrament, in de schoot van een geloofsgemeenschap, en het hart van dat sacrament is wat God te zeggen heeft over het leven. Voor de ‘vragers’ is het sacrament een bekroning van een moment in een levensloop, voor de ‘aanbieders’ is het de viering van een moment op een geloofsweg. **En dus kan het niet anders dan dat de pastoraal bij de initiatiesacramenten vandaag neerkomt op de edele kunst van verbinden en verdiepen.**

---

⁴ Zie BIEMMI E. (2013). *La seconde annonce*. Bruxelles: Lumen Vitae.

Verbinden begrijp ik als contact maken: ‘U bent van harte welkom, de kerk viert graag samen met u (de knooppunten van) het leven’.

Verdiepen begrijp ik als spiritueel begeleiden: ‘We gaan samen enkele stappen zetten in de hoop dat u ervaart dat de kerk het leven niet los ziet van God, zijn zoon Jezus Christus en de gemeenschap van gelovigen.’

Ik geef er mij rekenschap van dat dit verbinden en verdiepen voor catechisten veeleisend is. Tijdens een werkwinkel op de jongste catechisten-dag in Brugge verwoordde een ervaren catechist het zo: ‘Vroeger was het veel eenvoudiger, je kon direct starten met catechese want je stond op gedeelde grond. Dat is niet meer zo. Je moet er nu eerst naartoe, contact maken en vertrouwen winnen.’ Die mevrouw heeft gelijk. In onze tijd, op een moment dat veel volwassenen, jongeren en kinderen vreemd zijn aan de kerk, moeten we eerst contact maken. Je kunt niet zomaar starten met catechese in de strikte zin van het woord: verdieping van het geloofsleven. Je moet eerst een context van geloof en leven scheppen, waarbinnen vervolgens catechese (als een terugblik op een ervaring) mogelijk wordt. Dat is volgens mij nu net wat paus Franciscus bedoelt met een missionaire kerk: eerst naar buiten om contact te maken met mensen. En het allerbelangrijkste is dat we die beweging naar buiten niet als een bijkomstigheid beschouwen, laat staan als een tegenslag of een drempel eigen aan onze tijd! Het is altijd al de eerste en noodzakelijke stap van de verkondiging. (Alleen was die gedurende vele decennia niet nodig omdat iedereen in zekere zin al ‘binnen’ in de kerk was op het moment dat de catechese begon). Filippus ging ook uit eigen beweging naar Natanaël! **In de sacramentencatechese is de verbinding de humus van de verdieping.**

Ik geef een voorbeeld: elke eerste zondag van de maand organiseren we in het bisschopshuis gemeenschaps catechese, waarbij ook af en toe vormelingen (of dopelingen op schoolleeftijd) en hun ouders aansluiten. Het initiatief heet ‘De eerste dag’. We starten om 9u15 en eindigen om 12u30. Dat is meer dan 3u! Maar de eigenlijke catechese, in kleine groepen en volgens leeftijd, duurt slechts een dik halfuur, van 9u40 tot 10u20. Er is natuurlijk de viering in de kathedraal (1u). Maar er is vooral tijd en ruimte om contact te maken: een half uur koffie en koffiekoeken bij de start (chocomelk voor de kinderen), een kwartier samen starten in de kapel (zingen en leuke activiteit: toneeltje, loting, nieuwjaarsbrief ...), een uur receptie (met tomatensoep en beschuit) na de viering.

In Brugge, net zoals in de andere bisdommen, tekenen we pastorale oriëntaties uit die verbinding (ontmoeting met elkaar) en verdieping (ontmoeting met Jezus en de kerk: *Jésus de maintenant* volgens Madeleine Delbrêl) helpen mogelijk maken. Ik som er enkele op:

- De start van de voorbereiding laten voorafgaan door duidelijke informatie (met heldere afspraken) en uitwisseling die onderscheiding toelaat (b.v. aan de hand van de tochten of eerste communiebeurs).
- De catechesebijeenkomsten zoveel als mogelijk koppelen aan de zondagse bijeenkomst en de catechesemomenten zelf beperkt houden: een korte en laagdrempelige impuls en dan vooral de uitwisseling goed begeleiden.

- De catechesebijeenkomsten zoveel als mogelijk verbinden met de dynamiek van het liturgisch jaar (advent, Kerstmis, Driekoningen, doopsel van Jezus, Lichtmis, Aswoensdag, vasten, Goede Week, Pasen, Pinksteren): starten op de eerste zondag van de advent en verder een maandelijks ritme aanhouden;
- De catechesebijeenkomsten zoveel als mogelijk intergenerationeel (en praktisch) vormgeven (lichtwandelingen, kappelletjesfietstocht, ...) ; werken met het gezin in plaats van enkel met de kinderen.
- De voorbereiding op het sacrament in balans brengen met de initiatie door het sacrament; een voorbereidingsprogramma aanbieden dat zoveel als mogelijk verder loopt na het ontvangen van het sacrament: mikken op ervaringsgerichte activiteiten (met het accent op diaconie en gebed)⁵
- Eerste communievoorbereiding en vormselcatechese naar duur en vereisten relativeren; vormsel is bevestiging van de doop (dus inhaalmoment noch bewuste keuze van kinderen voor christen-zijn)
- De missionaire vernieuwing van de catechese beginnen met investeren in huwelijksvoorbereiding en doopcatechese.

In 1962 werkt Madeleine Delbr el, op vraag van de concilievaders, aan een nota over evangelisatie in een niet-christelijke omgeving. Ik wil graag met haar inspirerende en m.i. actuele woorden besluiten: ‘Evangeliseren is op de eerste plaats iets zeggen tegen iemand, en om te ‘zeggen’ moet je in de nabijheid zijn. Maar de verschillende nabuurschappen plaatsen ons niet zomaar naast hen, op gehoorsafstand, behalve als we hen benaderen als onze naasten, sterker nog, als wij hun naaste worden. **Naaste van hen worden is op de eerste plaats hen niet uit de weg gaan.** Naaste van hen worden, is iemand zijn die er is, **wiens bestaan voldoende open is om gekend te worden** – niet teruggeplooid zijn op jezelf. Naaste van hen worden, is bij hen bekend staan als iemand met een zekere stevigheid, een zeker gewicht dat jou voor hen tot ‘een waarachtig mens’ maakt. (...) Wat ons, in het licht van die feiten, in hun ogen tot een waarachtig mens maakt, is minder onze actie of onze opties, ook als ze van de hunne afwijken, maar wel **de intensiteit van de aandacht die we voor die feiten hebben: de intensiteit van de aandacht, de voorrang die we geven aan anderen in ons leven, wat we echt voor een ander doen.**’⁶

Night fever maakte in mijn ervaring die intensiteit van aandacht of de voorrang die we geven aan de ander/Ander concreet. Er is de aandacht voor ‘de vreugde en de hoop, het leed en de angst van de hedendaagse mens’ (Gaudium et Spes, 1), die voelbaar is in de uitnodiging om een kaarsje te branden. En er is de aandacht voor God die voelbaar is wanneer diezelfde hedendaagse mens de kerk binnenkomt en merkt dat christenen vriendelijke, zingende en biddende mensen zijn.

Dank u voor uw aandacht.

⁵ HENNECKE C. (2013). *Kirche die über die Jordan geht*. Aschendorff.

⁶ DELBR EL, M. (2010). *Ath ismes et  vang lisation*. Nouvelle Cité: Bruyères-le-Châtel, p. 109-152.